

Fatima Mirzaliyeva

# Türkiye'nin PKK Sorunu ve Rusya'nın Rolü

ULUSLARARASI  
GÜVENLİK-RUSYA

ANALİZ 12

TEMmuz 2016



**İNSAMER**

İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ  
HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER  
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

## Analiz 12

Uluslararası Güvenlik-Rusya  
Temmuz 2016

### Türkiye'nin PKK Sorunu ve Rusya'nın Rolü

©İNSAMER 2016

Bu yayının bütün hakları  
İNSAMER İnsani ve Sosyal  
Araştırmalar Merkezi'ne aittir.  
İNSAMER'in izni olmaksızın  
yayının metni herhangi  
bir formda yayımlanamaz,  
kopyalanamaz, çoğaltılamaz  
ve dağıtımını yapılamaz. Kaynak  
gösterilerek alıntı yapılabilir.

#### Hazırlayan:

Fatima Mirzaliyeva

#### Genel Yayın Yönetmeni:

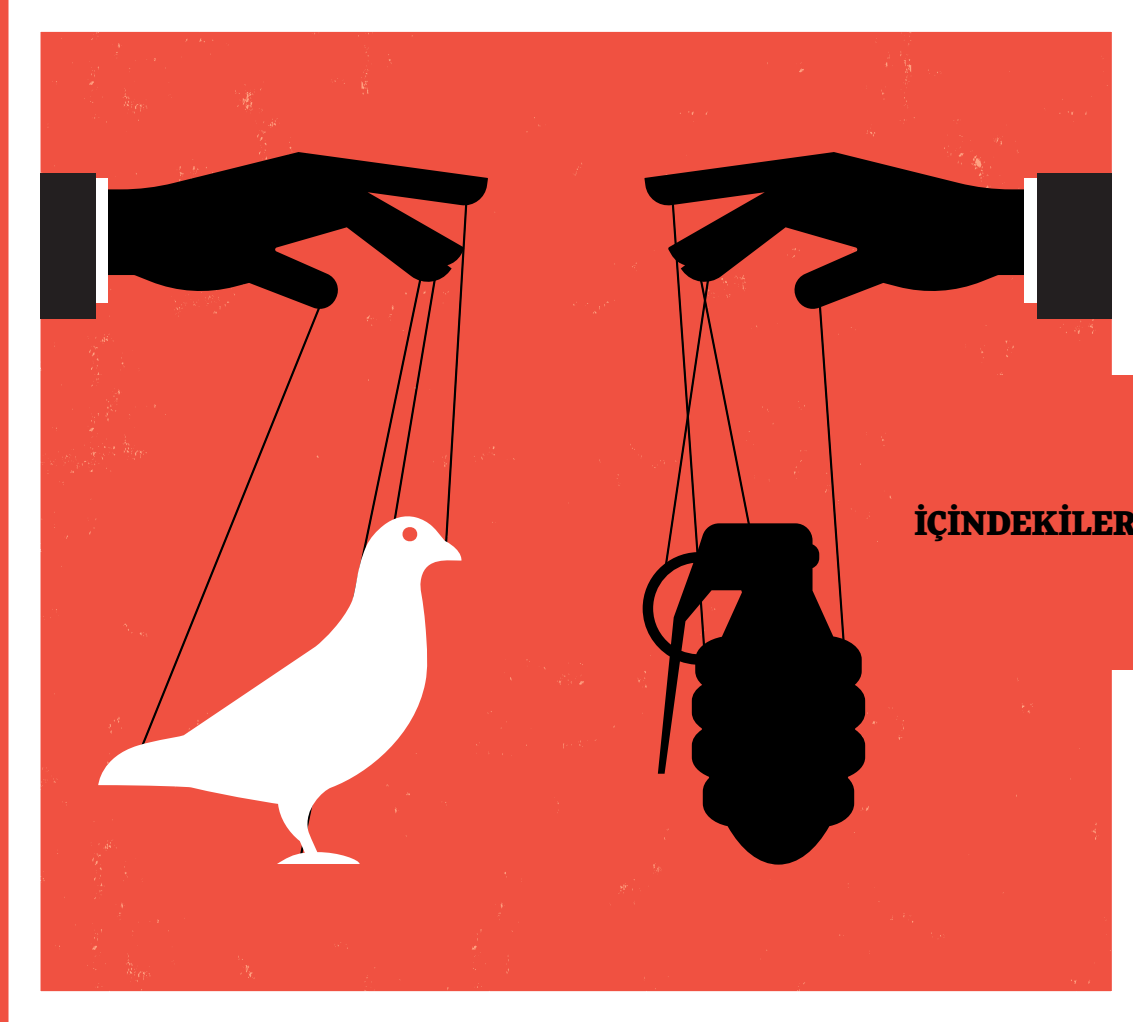
Dr. Ahmet Emin Dağ

#### Editör:

Ümmühan Özkan

#### Web Editörü:

Mervenur Lüleci Karadere



## Giriş 01

Rusya-PKK İlişkilerinin  
Tarihsel Arka Planı 03

PKK'nın Rusya'daki  
Faaliyetleri 06

Türkiye-Rusya  
İlişkilerinde Kritik  
Dönem 08

İlişkilerde Kırılma  
Noktası ve PKK'nın  
Yeniden Ön Plana  
Çıkması 09

Sonuç 12

Sonnotlar 13

Kaynakça 14

## Giriş

Örgüt, Abdullah Öcalan ve bir grup sempatizan tarafından 27 Kasım 1978'de Diyarbakır'ın Lice ilçesinde yapılan bir toplantıda Kürdistan İşçi Partisi (*Partiya Karkaren Kürdistan/ PKK*) ismiyle kurulmuştur. Oluşum evresini 1980'li yıllar boyunca tamamlayan PKK, 1990'lı yıllardan itibaren etkili bir militan grup haline gelmiştir. PKK'nın eylemleri ve terör taktikleri Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde binlerce asker ve sivilin ölümüne neden olmuştur.<sup>1</sup>

Örgüt başlangıçta eylemlerini Kürt toprak ağalarına karşı yöneltmiş, Marksist sol bir hareket olarak tasarlanmış, kendisini hakları elinden alınmış olan insanların savunucusu olarak lanse etmeye çalışmıştır.<sup>2</sup> 1980 yılında yaşanan askerî darbeden sonra, örgütün çok sayıda üyesi hapse atılsa da Öcalan ve parti üyelerinin bir kısmı Suriye ve Lübnan'a



kaçmayı başarmıştır. PKK'nın amacı "Kuruluş Manifestosu"nda ifade edildiği gibi, Marksist-Leninist ilkelere doğrultusunda Türkiye'de yaşayan Kürtlerin katılımı ile "Bağımsız Birleşik Kürdistan"ın kurulması olarak belirlenmiştir. PKK, 1979 yılından itibaren bir yandan militarist örgütlenmeye ve taraftar bulmaya odaklanmış, bir yandan da uluslararası bağlantılarını pekiştirmiştir. O dönemde yeterli donanıma ve dış desteğe sahip olmayan örgüt, uluslararası arenada ciddi şekilde destek kazanmak ve tanınmak için yurt dışı faaliyetlerine ağırlık vermeye başlamıştır.

Öcalan'ın Şam'da karargâhını kurmasından sonra örgüt, kadroları

için Ortadoğu ve Avrupa'da başka imkânların arayışına girmiştir. O dönemde ikiye bölünmüş durumda olan Lübnan topraklarının bir bölümü Arap Barış Gücü adı altında Suriye'nin denetiminde bulunuyordu. Burada altını çizerek söylemek gerekir ki, parçalanmış ve toprakları resmî hükümetçe denetlenemeyen Lübnan toprakları, kaçakçılıktan terörizme her türlü yasa dışı faaliyetin yürütülmesinde çok sayıda örgüt tarafından kullanılan bir yer haline gelmişti. Bu nedenle Lübnan, örgütün askerî eğitimleri için çok stratejik bir bölge olmuştur. 1979 yılının sonundan itibaren, PKK militanlarının Lübnan'ın Bekaa Vadisi'ne yerleştirilmesine

başlanmıştır. PKK, bir yandan Suriye denetimindeki Lübnan topraklarında askerî eğitim yaparken, diğer yandan da aynı ülkede militanları bulanan başka örgütlerle tanışma ve ortak çalışmalar yapma imkânı bulmuştur. Örneğin o dönemlerde bir ara Filistin'in *Hawatme Grubu* olarak bilinen Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi'yle PKK arasındaki yakınlaşma bunun önemli bir göstergesidir. Hatta kimi kaynaklara göre bu dönemde PKK en büyük para yardımını *Hawatme Grubu*'ndan almıştır. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra Türkiye'den kaçmaya başlayan PKK militanları, Suriye üzerinden Beyrut'a gelerek Bekaa Vadisi'ne geçmiştir. Bu darbe sürecinden sonra



Öcalan, Sovyetler Birliği'nden (SSCB) temsilcilerle de temas kurmaya başlamıştır. SSCB ile ilişkilerin kurulmasında Kuzey Irak'taki Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) Başkanı Celal Talabani'nin de yardımları olmuştur. 1980'li yıllar boyunca PKK

Suriyeli Kürtler arasında da faaliyetlerini arttırma fırsatı bulmuştur. Bu faaliyetler Şam'ın kontrolünde ve genellikle Türkiye karşıtlığı üzerine inşa edilirken, Suriye'nin aracılığında örgütün SSCB ile ilişkileri de geliştirilmiştir.<sup>3</sup>

## Rusya - PKK İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı

PKK ile Rusya arasındaki ilişkilerin tarihsel sürecini genel olarak Kürtler ve Ruslar arasındaki ilişkilerin tarihinin bir parçası olarak görmekte fayda vardır. Kürtlerle Ruslar arasındaki ilk temas 19. asırda Osmanlı Devleti ile yaptıkları savaşlara dayanmaktadır. 1806, 1828-29 tarihli Osmanlı-Rus muharebelerinde, Ruslar Kürtlere muhtelif vaatlerde bulunarak Kürt aşiretlerle ilişki kurmanın yollarını aramıştır. 1853-56 Kırım Savaşı ile birlikte Rusların Kürtlere olan ilgisi de artmaya başlamıştır. Ancak Kürt toplumunun yapısı gereği, bir dış unsur olarak buradaki aşiretler arasına sızmaları uzun zaman almıştır. Ruslar, 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı zamanında, Osmanlı'yı kendi topraklarında meşgul edip gücünü zayıflatma siyasetinin bir gereği olan girişimlerine aralıksız devam etmiştir. Hatta Çarlık Rusya'sı tarafından bazı aşiret reislerine maddi çıkarlar teklif edilerek Osmanlı'nın oluşturduğu Hamidiye alaylarına rakip olarak Osmanlı'ya karşı bazı Kürt aşiretlerin kullanılması yönünde birtakım

girişimler dahi olmuş, ancak bu konuda genel olarak başarılı olunamamıştır. Çünkü Kürt aşiretlerin tamamına yakını savaşlarda Osmanlı'nın yanında yer almaya devam etmiştir. Rusya'nın daha Osmanlı döneminden itibaren Kürtlere yönelik bu ilgisinin jeopolitik nedenleri arasında aslında Kürtlerle fazla bağlantısı olmayan, Boğazlar ve sıcak denizlere ulaşabile idealinin olduğunu belirtmek gerekir.<sup>4</sup>

Kürtlerle olan somut ilişkilerin başlangıcı, 19. yüzyılda Rus Çarlığı sınırlarının Kafkasların güneyine, Azerbaycan ve Ermenistan'a kadar ulaştığı döneme dayandırılabilir.<sup>5</sup> Çarlık döneminde (özellikle Ekaterina II zamanında) güney sınırlarının korunmasında ve Osmanlı

ile savaşlarda, bazı Kürt aşiretler Çarlık Rusya'sı ile müttefik olmuştur. Rus yazar Basil Nikitine "Kürtler" isimli kitabında yer alan "Rusya'nın Kürdoloji Alanındaki Rolü" başlıklı makalesinde, Rusya'da özel olarak Doğu Bilimi Kürdoloji incelemeleri yapılmasının, bu tür ilişkilerin kurulması için en elverişli zemini sağladığını söyler. Bu dönem, Kürtlerle ilgili belgeler, özellikle başkent St. Petersburg'da toplanmıştır. Hatta Ekaterina döneminde, onun isteğiyle akademi üyesi Pallas tarafından hazırlanan ve bütün dilleri içeren karşılaştırmalı sözlük içinde Kürtçe sözlük de vardır ve bu kitap, bu konuda yayınlanmış ilk bilimsel eser sayılmaktadır. Rusya, bu politik amaçlı kültürel faaliyetler yanında, bölgedeki

bazı isyanlarda da aktif sayılacak bir siyaset izlemiştir. Bu dönemki tezlere göre, Osmanlı'nın parçalanması, Rusya'nın sıcak denizlere inmesi, ancak bölgede kurulacak bir "Kürt Devleti" ile mümkün olabilecektir.<sup>6</sup> Çarlık Rusya'sı döneminde Kürtler ve Ruslar arasında varolan ilişkiler, 1920'lerden itibaren SSCB zamanından günümüze kadar sürmüştür. Bu ilgi, Soğuk Savaş döneminde sadece Iraklı Kürtlerle sınırlı kalsa da SSCB 1980'lerden itibaren artık PKK meselesinde etkili bir aktör olmaya başlamıştır. SSCB, Barzan aşiret reisi olan Molla Mustafa Barzani'nin 1959'dan itibaren ABD'ye yönelmesinden sonra Celal Talabani'yi desteklemeye başlamıştı.<sup>7</sup> 1991'de SSCB dağıldıktan sonra dahi Kürt sorunu, Türkiye ve Rusya



ilişkilerinde önemli bir yer tutmaya devam etmiştir.

Ortadoğu bölgesindeki genel güç boşluğu ve kaos nedeniyle PKK gücünün zirveye çıktığı dönem 1991-1993 yılları arasındır. 1993 yılından itibaren Rusya, PKK'nın ülkesinde faaliyet göstermesine izin vermiştir. Rusya'yı buna teşvik eden sebeplerden ilki, ideolojik bir sempatiye dayanan ve PKK'nın kuruluş manifestosunda da ifade edilen Marksist-Leninist ideolojidir. Hem PKK'nın hem de Rusya'nın aynı ideolojiden beslenmesi, SSCB döneminden itibaren Rusları ve PKK'yı birbirine yakınlaştıran en önemli motivasyon olmuştur.<sup>8</sup>

PKK-Rusya yakınlaşmasının o dönemde ilişkin en dikkat çeken sebeplerinden bir diğeri ise Çeçenistan meselesidir. Çeçenistan sorunu çerçevesinde Türkiye'nin Çeçenleri desteklediğine dair Rusya'nın iddialarının pratikteki yansıması, PKK desteği olarak ortaya çıkmıştır. Rusya'ya göre Çeçen ve Kürt sorunu aynı nitelikte olduğundan, Türkiye'nin Çeçenlere desteğini engellemenin yolu, PKK'yı koz olarak kullanmaktı. Resmî olarak Türkiye her zaman Çeçen sorununa ihtiyatla yaklaşmış, Rusya'nın toprak bütünlüğünün korunması ve sınırlarının bozulmaması gerektiğini söylemişse de Moskova yönetimi bu ifadeleri dikkate almamıştır. Çeçenistan'da yaşanan savaş, Türkiye'de faaliyet gösteren Kuzey Kafkasya diasporası için hassasiyet taşıdığından, Türkiye'nin devlet düzeyinde Çeçenleri desteklediğine dair kanıt bulunmasa da ülkede faaliyet gösteren Kafkas diasporasının

çalışmaları Rusya'nın iddialarına dayanak olmuştur. Türkiye, Çeçen sorunu nedeniyle Rusya tarafından sert bir dille eleştirilirken Rusya'nın Kürt sorununa yaklaşımı da Türkiye kamuoyunda Rusya'ya karşı tepkilerle yol açmıştır. Gerilen ilişkileri yatıştırma adına 1995 Ağustos'unda Rusya'nın Ankara'daki Büyükelçisi Andrey Çernişov, Rusya'nın Kürt sorununu Türkiye'nin iç işi olarak gördüğünü ve her iki ülkenin birbirini anlaması gerektiğini söylemiş ancak bu konu iki ülke ilişkilerinde sıcaklığını hep korumuştur.<sup>9</sup>

Rusya'yı Türkiye'ye karşı PKK'ya yakınlaştıran bir diğer sebep, bölgesel jeopolitik rekabetlerle ilgilidir. Türkiye'nin giderek Orta Asya ve Kafkasya'da güçlenmesinden rahatsız olan Rusya, bu durumun önünü almaya çalışmaktadır. Orta Asya ve Kafkasya, jeopolitik ve jeostratejik açıdan hem Rusya hem de Türkiye için çok önemlidir. Bu nedenle Türkiye'de mevcut olan Kürt meselesi, Orta Asya'daki ekonomik ve siyasi rekabette Moskova'nın eline önemli bir koz vermektedir. Tarih boyunca çok önemli bir bölge olan Kafkasya ve Orta Asya'da Türkiye'nin etkisinin artmasını kendisi için tehlikeli bulan Rusya, bu ülkelerin kendisiyle olan yakın ilişkilerini kaybetmek istememektedir.<sup>10</sup>

Hazar petrol boru hattı meselesi de Türk-Rus ilişkilerinin en önemli düğüm noktalarından biri olarak PKK faktörünün devreye girmesinde etkili olmuştur. Bilindiği gibi, Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hattının inşa

edilmesinden önce, Azerbaycan kendi petrolünü 1996 yılında Moskova ile imzalanan Bakü-Novorossiysk boru hattıyla naklediyordu. Ancak zaman geçtikçe petrolün dünya pazarına ulaştırılması için alternatif çözüm yolları aranmaya başlandı. 1998 yılında Azerbaycan, Gürcistan, Türkiye arasında BTC boru hattının inşa edilmesine dair anlaşma imzalandı.<sup>11</sup> Rusya'nın bu anlaşmanın dışında kalması ise birtakım sorunlara yol açtı. Boru hattı meselesinde Türkiye ile Rusya arasındaki anlaşmazlıklar, BTC boru hattının inşa edilmesine karşın Rusya'nın PKK'yı devreye sokmasını gündeme getirdi.<sup>12</sup> Hatta 1998 yılında Abdullah Öcalan, Rus gazetecileri davet ettiği bir görüşmede, Hazar petrolünü Türkiye üzerinden Avrupa'ya ulaştırmak için inşa edilmekte olan BTC boru hattına saldırı düzenlemeleri için örgüt elemanlarına emir verdiğini dahi açıkladı.

Yukarıdaki unsurlarla ilişkili başka bir sebep ise, Rusya'nın yüzlerce yıldır kızıl elma haline getirdiği "Boğazlar Meselesi"dir. Zannedilenin

aksine Boğazlar, Rusya'nın siyasi tarihinde halen daha ebedi bir mesele olarak görülmektedir. Rusya Doğu Bilimleri Akademisi'nde görevli Ortadoğu uzmanlarından Nodar Mosaki'ye göre Rusya, Boğazlar meselesinde Türkiye'ye karşı Kürt kozunu kullanabilir, zira Rusya'nın jeopolitik çıkarları için Boğazlar hayatı önem taşımaktadır.<sup>13</sup>



## PKK'nın Rusya'daki Faaliyetleri

PKK'nın Rusya'daki faaliyetlerinde Duma Jeopolitika Komitesi ve Vladimir Jirnovski liderliğindeki Liberal Demokrat Parti önemli rol oynamaktadır. 1989-90 yıllarda Moskova'da Kürt Kültür Merkezi kurulmuş, ardından 1990 yılında yine Moskova'da "Sovyet Kürtleri, Tarihleri ve Bugünleri" adıyla bir

konferans düzenlenmiştir.<sup>14</sup> 1994 yılında ise Moskova'da "Mala Kurda" (Kürt Evi) açılmış ve "Kürdistan Tarihi" başlıklı bir konferans düzenlenmiştir.<sup>15</sup> 1995 yılına gelindiğinde Rusya-PKK ilişkileri daha ileri götürülerek PKK tarafından Yaroslavl'da Solneçnyy Kampı kurulmuştur.<sup>16</sup> Bütün bu gelişmeler, doğal olarak



Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin ciddi şekilde gerilmesine neden olmuştur. 1995'te iki ülke arasında hem içişleri bakanlıkları hem de is-



tihbarat servisi başkanlıkları çerçevesinde yapılan görüşmelerde Rus yetkililer Türkiye'nin Çeçenistan'ı destekleme politikasından vazgeçmesi halinde, PKK'nın Rusya'daki etkinliklerine son verileceğini belirterek Türkiye'den Çeçenistan'a savaşmaya giden gönüllülerin engellenmesini, Çeçenistan'a silah kaçırılmaması için önlemlerin artırılmasını istemişlerdir. Görüşmelerin çok olumlu geçmediği, 1996'da Duma Jeopolitik Komisyonu tarafından "Kürt Sorununun Çözüm Yolları" adlı toplantının düzenlenmesinden ve

Duma'nın "Kürdistan Sorunları Çalışma Grubu" kurulması kararı olarak PKK'ya verilen desteği yassallaştırmasından anlaşılmaktadır.

Toplantıda Moskova'da Kürt radyosunun açılmasına dair bir bildiri kabul edilmiş ve böylelikle "Medya'nın Sesi" adlı bir Kürt radyosu yayına başlamıştır. İkinci bildiri, Türkiye'nin geniş bir coğrafyaya yayılmasının önlenmesi için, ülkede iç istikrarı bozarak dış politika ile ilgilenmesine engel olmayı amaçlıyordu. 1997 yılında ise Jeopolitik Komitesi'nin girişimi ile Rus Parlamentosu'nda Kürtler ve Rusya'nın Kürt politikası konusunda bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda

"Kürt ve Rus Halklarının İş Birliği Konusunda Perspektifler" başlıklı bir bildiri sunularak toplantıda Rus hükümetinin Türkiye'ye silah satışının engellenmesi ve Kürtlerle ilişkilerin geliştirilmesi konusunda kararlar alınmıştır.<sup>17</sup> Aynı yıl ekim ayında Duma'ya bağlı Jeopolitik Komitesi'nin çabası sayesinde PKDW'nin genel kurul toplantısı, parlamento merkez binasında yapılmıştır. Ayrıca Vladimir Jirinovski tarafından sunulan "Kürt Sorunu Raporu" da Duma'da kabul edilmiştir.

## Türkiye-Rusya İlişkilerinde Kritik Dönem

1997 yılında dönemin Rusya Başbakanı Viktor Çernomirdin'in Ankara'yı ziyaret etmesi ile Kürt sorunu iki ülke arasında ciddi anlamda müzakere edilmiştir. Hatta Çernomirdin, ziyareti sırasında, Yaroslav'da kurulan Solneçnyı Kampı'nın kapatılacağını açıklamıştır. Bütün bunlardan sonra, 1997 yılının Aralık ayında "Mavi Akım" anlaşmasının imzalanması ile ilişkilerde ticaret faktörü ön plana çıkmış ve PKK meselesinden dolayı iki ülke arasında uzun süredir devam eden gerginlik azalmıştır.<sup>18</sup> Ancak 1998'de Öcalan'ın Suriye'den çıkarılarak Rusya'ya gelmesi ile ilişkilerde yeniden gerilim yaşanmıştır. 4 Kasım'da Öcalan Duma'ya mektup yazarak resmî olarak kendisine politik sığınma hakkı verilmesini talep etmiştir. Duma'da bu müracaatla ilgili yapılan oylamada 298 evet oyu çıkmasına rağmen teklif, dönemin Devlet Başkanı Boris Yeltsin tarafından geri çevrilmiştir. Öcalan'a politik sığınma hakkı verilmiş olsaydı, muhtemelen iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkiler bozulup yeniden askerî riskler ortaya çıkabilirdi.<sup>19</sup> 1999 Kasım ayında Başbakan Bülent Ecevit Moskova'ya resmî bir ziyarette bulunmuş ve 5 Kasım'da terörizme karşı mücadele için Türk-Rus Deklarasyonu imzalanmıştır. Bu deklarasyona göre, Rusya Türkiye'ye karşı PKK'yı koz olarak kullanmayacak,

Türkiye de Çeçenlere yardım etmeyecektir. İmzalanan deklarasyonla taraflar arasında bir süre anlaşma sağlansa da 2002 Kasım ayında Moskova'nın Dubrovka semtindeki "Nort-Ost" tiyatrosuna düzenlenen terör saldırısıyla ilişkiler yeniden kritik bir sürece girmiştir. Rusya, düzenlenen terör saldırısından Türkiye'de faaliyet gösteren Çeçen vakıf ve derneklerini sorumlu tutarak onların kapatılmasını ve faaliyetlerinin yasaklanmasını istemiştir. Terör saldırısından sonra Vladimir Putin'in Türkiye'ye yapacağı resmî ziyaret iptal edilerek Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Lebedev tarafından Türkiye'ye resmî nota verilmiştir. Bu notada Rusya, Ankara'dan Türkiye'de bulunan Çeçen vakıf ve derneklerini kapatmasını bir kez daha talep etmiştir. 15 Aralık 2004'te ise Türkiye tarafı karşı bir hamle ile Rusya'dan PKK'nın terör örgütü olarak tanınmasını istemiş ancak Rusya, PKK'nın Rusya sınırlarında illegal bir şey yapmamasını gerekçe göstererek bu talebi reddetmiştir.<sup>20</sup> Rusya, Türkiye'nin bütün ısrarlarına rağmen 2007'de yayımladığı terör örgütü listesinde PKK'ya yine yer vermemiştir. Bununla birlikte 1990'lı yılların sonundan itibaren iş birliğinin özellikle ekonomik boyutta gelişmesi nedeniyle Rusya'nın PKK'ya destek konusunda isteksizliği görülmüş ve iki ülke ilişkilerini zora sokan problemlerden kaçınılmıştır.<sup>21</sup>

## İlişkilerde Kırılma Noktası ve PKK'nın Yeniden Ön Plana Çıkması

2000 yılından itibaren, özellikle 2005-2015 yılları arasında, Türkiye ile Rusya arasındaki ticaret hacminin artması, tarafların karşılıklı ekonomik çıkarılara dayalı iş birliğini geliştirmesi sonucunda PKK'nın Rusya'daki faaliyetleri azalmaya başlamış ve Rusya için stratejik ortaklık ön plana geçmiştir. Ancak Rus silah şirketleri tarafından PKK'ya yapılan silah satışları, İran'ın *Cevan* gazetesinde çıkan bir haberde belgelerle açıklanmıştır.<sup>22</sup> Nitekim, her iki ülkenin Suriye'de uyguladıkları politikalarından dolayı zaman zaman aralarındaki gerginlik artsa da iki taraf da son döneme kadar ilişkilerini çıkmaza sokacak hamlelerden kaçınmıştır. En son Rusya'nın Suriye'ye müdahale etmesi ile birlikte, gerginlik en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Rusya Suriye'ye müdahale etmesini, DAES'e karşı operasyon yapma gerekçesiyle açıklamıştır. Ancak Rusya'nın bu müdahalesi, Suriye'deki muhalif güçlere ve Türkiye sınırındaki Bayır-Bucak Türkmenlerine yönelik olmuştur. 24 Kasım 2015'te Rus uçağının Türkiye'nin sınırlarını ihlal etmesi sonucunda Türk jetleri tarafından vurularak düşürülmesi, son on yılda iş birliği çerçevesinde gelişen münasebetlerde ciddi bir krize yol açmıştır. Aslında Rus uçağının düşürülmesi ile ortaya çıkan kriz, uzun zamandır Suriye üzerinden

devam eden Türkiye ve Rusya arasındaki rekabetin bir sonucu olarak patlak vermiştir. Uçak krizinden sonra iki ülkenin medyasına yansıyan Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in açıklamaları, ilişkileri neredeyse durma noktasına getirmiştir. 2015 yılına kadar ilişkiler stratejik iş birliği çerçevesinde gelişse de uçak krizi ile birlikte Rusya'nın PKK ile olan ilişkisi Rus medyasında yeniden açıkça gündeme getirilmeye başlanmıştır. Aslında, Rusya'nın PKK ve onun Suriye'deki kolu olan PYD ile ilişkisi hep var olsa da yaşanan gerilimden sonra Rusya'nın PKK ve PYD'ye desteğini bu kadar açık bir şekilde göstermesi, Rusya'nın Türkiye ile gerilim noktalarında her zaman PKK'yı kullandığını bir kere daha ortaya koymuştur. Rus jetinin düşürülmesinden sonra medyada PKK, Kürtlerin haklarını koruyan ve onların özgürlüğü için mücadele eden bir örgüt olarak tanıtılmış ve Türkiye aleyhine "Rusya Kürt kartını kullanmaya kadirdir", "Rusya Türkiye'yi zayıf noktasından vurabilir" şeklindeki gazete manşetleri sık sık kullanılmaya başlanmıştır.

23 Aralık 2015'te HDP eş başkanı Selahaddin Demirtaş ile Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov arasında yapılan görüşmeden sonra, birçok uluslararası ilişkiler uzmanının ortak görüşü, Türkiye-Rusya ilişkilerinin yakın zamanda

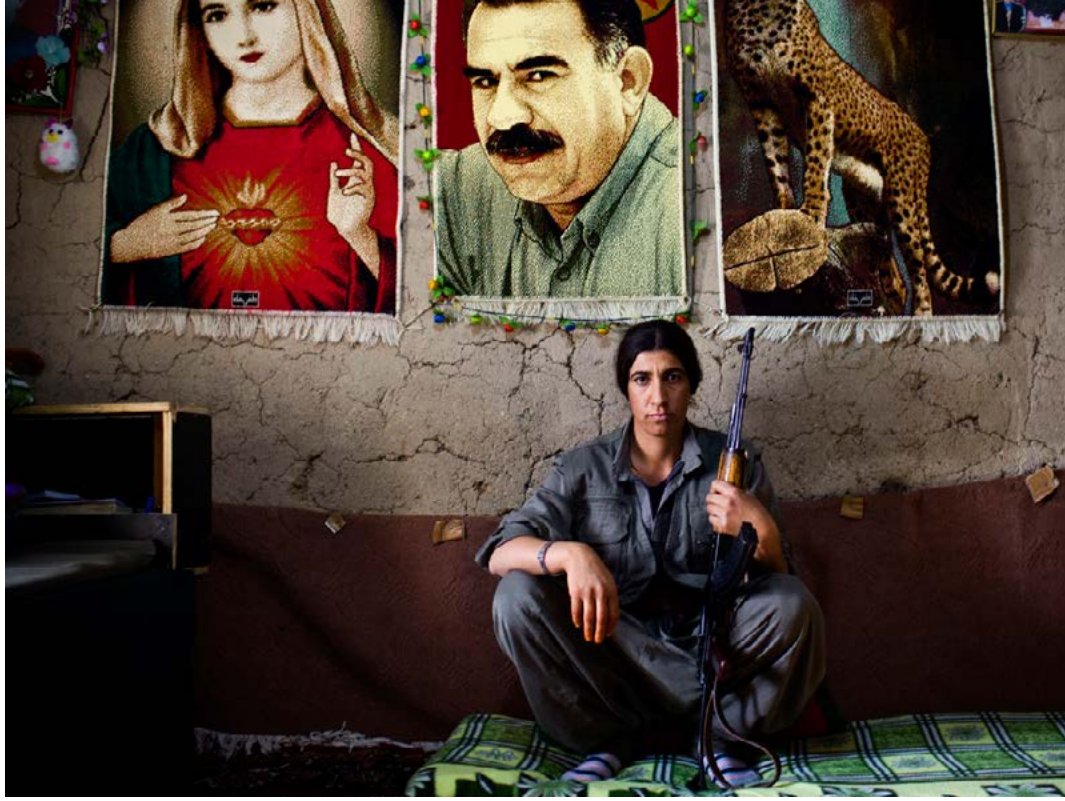


düzelmeceğini yönünde olmuştur. Rus basın mensuplarından Camila Koçayan'ın yazdıklarına göre, görüşmede Selahaddin Demirtaş ile Lavrov arasında Suriye meselesi müzakere edilmiştir. Demirtaş bu görüşmede Rus uçağının Türkiye tarafından vurulmasına dair birtakım eleştirilerde de bulunmuştur. Koçayan'a göre, PKK kartı Rusya için güçlü bir silahtır ve Rusya'nın Ortadoğu politikasında yaşanacak siyasi krizlerde PKK, en iyi stratejik ortaktır.<sup>23</sup> Rus uçağının vurulmasından sonra Rusya Dışişleri Bakanlığı'nda, Suriye Kürtlerinin resmî temsilciliğinin Rusya'da açılması konusu dahi konuşulmuştur.

Moskova Üniversitesi İktisadi Bilimler ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde çalışan Türkiye uzmanlarından Viktor Nadein Raevskiye'e göre, şu an herkes muhaliflerle ilişki kurmaya çalışmaktadır ve bu çok

normal bir politikadır. Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un Demirtaş ile görüşmesi, Rusya'nın Kürtlere karşı olan ilgisini açık şekilde göstermesinin ötesinde, Türkiye ile ilişkilerin bozulmasından sonra PKK ile Rusya arasında ilişki kurulması, sadece uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından değil, aynı zamanda Rus parlamentosu tarafından da savunulan bir husustur.<sup>24</sup> Rusya'nın *Vzglyad* gazetesinin direktörü, aynı zamanda Ortadoğu ve Kafkaslar Araştırmaları Merkezi'nde çalışan diğer bir Türkiye uzmanı olan Stanislav Tarasov'a göre Rus jetinin düşürülmesinden önce, yani taraflar arasındaki ilişkilerin iyi olduğu dönemde, Moskova, PKK ile ilişkilerin gelişmesinin önüne bariyer koymuştu, ancak şimdi durum değişmiştir. Tarasov'a göre, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin Moskova'nın bundan sonra her yolu deneyeceğini





ve Türkiye için hassas olan bütün konuları fırsat olarak göz önünde bulunduracağını ilan etmiştir.<sup>25</sup> Putin tarafından söylenen, “*Mı znayem Çto nado delat!*” (*Biz ne yapmamız gerektiğini çok iyi biliyoruz!*) ifadesi, Rus medyasında en çok konuşulan konulardan biri olmuştur. Putin'e göre şu an Türkiye'nin elinde Rusya'ya zarar verecek hiçbir şey yoktur, ancak Kürt kartı Türkiye için çok tehlikelidir ve Rusya tarafından Türkiye'ye karşı koz olarak kullanılabilir.<sup>26</sup>

Rusya'nın uluslararası ilişkiler uzmanlarının söylediklerine göre, Suriye'nin kuzeyinde özerk Kürdistan bölgesinin ortaya çıkması,

PKK için destek bölge olabilir. Eğer Suriye'de özerk Kürdistan kurulursa PKK, Türkiye'deki Kürtlerin bağımsızlıkları için daha kolay mücadele verebilir ve Moskova bu tür gelişmelerin gerçekleşmesi ihtimalinde ortaya çıkacak sonuçların Türkiye için tehlikeli olduğunu çok iyi bilmektedir.<sup>27</sup> Ayrıca böyle bir şeyin gerçekleşmesi durumunda, PKK ve onun Suriye'deki kolu PYD arasında da doğrudan bir köprü kurulacaktır. Rusya, PYD'nin Suriye'deki barış görüşmelerine katılmasını istemekle ve Türkiye ile arasında yaşanan gerginlikten sonra PYD'ye 5 ton silah yardımı yapmakla,<sup>28</sup> PYD

üzerinden bölgedeki etkinliğini arttırmaya çalışmaktadır. Türkiye'nin PKK'yı ve onun Suriye'deki uzantısı olan PYD'yi terör örgütü olarak görmesi, Rusya'nın ise aksine PKK

ve PYD'yi terör örgütü olarak tanıması da Türk-Rus ilişkilerinin yakın bir zamanda düzelmeyeceğini ve gerginliğin bir süre daha devam edeceğini göstermektedir.

## Sonuç

2000'li yıllardan itibaren stratejik iş birliği niteliğinde gelişen Rus-Türk ilişkilerinde zaman zaman siyasi meselelerden dolayı bazı gerginlikler yaşanmıştır; ancak her iki ülkede bu dönemlerde aralarındaki ticari-ekonomik ilişkileri hep daha ön planda tutmuştur. Uzun bir geçmişi olan Türkiye ve Rusya arasındaki münasebetleri etkileyen en önemli faktörlerden biri olan PKK sorununun son yıllarda daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. SSCB döneminde PKK ile kurulan ilişkiler, Sovyetlerin dağılması sonrası (1991) PKK'nın Rusya'daki faaliyetlerini artırması ile gelişmiştir. 1990'lı yıllarda

Türkiye ile yaşanan Çeçen sorunundan ve Rusya'nın SSCB döneminde egemenliği altında olan bölgelerde Türkiye'nin güçlenme politikalarından dolayı, Rusya için PKK unsuru bir daha ön plana çıkmıştır. Rusya'nın Türkiye ile yaşadığı krizlerde PKK'yı bir koz olarak görmesi ve zaman zaman bunu Türkiye'ye karşı kullanması, Rusya'nın yürüttüğü politikanın en bilinen tarafıdır.

Rus jetinin düşürülmesi ile yaşanan gerginlik

aslında Ortadoğu'da, Orta Asya'da ve Kafkaslarda uzun süredir devam eden Türk-Rus rekabetinin Suriye krizi ile yüksek gerilim noktasına ulaşmasının neticesi olmuştur ve Rusya bundan sonra Türkiye'ye karşı PKK'yı bir koz olarak kullanacağını açık şekilde dile getirmiştir. Ancak Türkiye'nin atmış olduğu yumuşama adımı sonrasında bu politikanın şimdilik rafa kaldırıldığını söyleyebiliriz. 2000 yılından itibaren Türk-Rus ilişkilerindeki artan karşılıklı bağımlılık üzerine gelen bu yumuşama göz önüne alındığında PKK-Rusya ilişkilerinin kötü bir döneme girdiğini söylemek mümkündür.





## Sonnotlar

1. M. Sadi Bilgiç, *Dünden Bugüne Kürt Sorunu ve PKK*, Bilgesam Yayınları, 2015, s. 18.
2. Graham E. Fuller, Henri J. Barkey, *Türkiye'nin Kürt Meselesi*, İstanbul: Profil Yayıncılık, 2015, s. 46.
3. Erol Kurubaş, *Kürt Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, C. 2, 2004, s. 98.
4. Fatih Ünal, "Rusların Kürt Aşiretlerini Osmanlı Devleti'ne Karşı Kullanma Çabaları", *Karadeniz Araştırmaları*, C. 5, S. 17, Bahar 2008, s. 133-135.
5. Kemal Burkay, *Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan*, Deng Yayınları, 1992, s. 470.
6. Nazmi Çora, *Kürt Sorununun Geleceği*, Matris Yayınları, 2004, s. 70-71.
7. Haluk Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, Ankara: İlgı Yayınları, 1996, s. 383.
8. İra Salamanova (Redaktor razdela world press), "Rossiya nashla bolevuyu toçku Turçii", *Stratfor*, 24.12.2015.
9. Fatih Özbay, Oleg A. Kolobov, Aleksandr A. Kornilov, *Çağdaş Türk Rus İlişkileri*, Tasam Yayınları, 2006, s. 229.
10. Erol Kurubaş, *Kürt Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, C. 2, 2004, s. 273.
11. [http://www.azerbaijans.com/content\\_1030\\_tr.html](http://www.azerbaijans.com/content_1030_tr.html)
12. N. Z. Mosaki, *Kurdistan i Kurdiskiy vopros v politike Zapada i Rossii*, Institute Blijneqo Vostoka, Moskva 2011, s. 204.
13. Mosaki, s. 203.
14. Rafet Ballı, *Kürt Dosyası*, Cem Yayınevi, 1993, s. 58.
15. Utku Özer, *Türk-Rus İlişkileri Üzerine Makaleler*, Doğu Kitabevi, 2012, s. 136.
16. Özbay, Kolobov, Kornilov, s. 230.
17. Kurubaş, s. 275.
18. <http://www.gazprom.ru/about/production/projects/pipelines/blue-stream/>
19. Smirnov Aleksandr, Siceva Valeriya, "Moskva Vıdala Abdullu Odjalana", *Gazeta Seqodnya*, 14.11.1998.
20. Mosaki, s. 199-201.
21. Özer, s. 140.
22. Salih Yılmaz, *Rusya Neden Suriye'de?* Ankara: Yazar Yayınları, 2016, s. 174.
23. Djamilya Koçayan, "Kurdiskiy faktor v formüle 'Rossiya i Turçiya'", *Novostnoy Front*, 12.02.2016.
24. Aleksandr Ribin, Aleksandr Braterskiy, "Rossiya primet glavnogo kurda Turçii", *Gazeta.ru*, 21.12.2015.
25. Yuriy Bogdanov, "Rossiya Sposobna Dobavit Turçii Problem s Kurdami", *Vzglyad Delovaya Gazeta*, 21.12.2015.
26. Olive Dozon, "Putin v samom vıgodnom polojenii", *Ctobi Razigrat Kurduskuyu Kartu*, Rossiya Seqodnya, 04.04.2016.
27. Salamanova, "Rossiya nashla bolevuyu toçku Turçii".
28. "Rusya'dan PYD'ye 5 ton silah yardımı", *Sabah*, 2.12.2015.

## Kaynakça

- Ballı, Rafet, (1993), *Kürt Dosyası*, Cem Yayınevi.
- Bilgiç, Mehmet Sadi, *Dünden Bugüne Kürt Sorunu ve PKK*, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Birand, Mehmet Ali, (1992), *Apo ve PKK*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Bogdanov, Yuriy, "Rossiya Sposobna Dobavit Turçii Problem s Kurdami", *Vzglyad Delovaya Gazeta*, 21.12.2015.
- Burkay, Kemal, (1992), *Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan*, Deng Yayınları, s. 470.
- Çay, Haluk, (1996), *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, Ankara: İlgı Yayınları.
- Çora, Nazmi, (2004), *Kürt Sorununun Geleceği*, Matris Yayınları.
- Dozon, Olive, "Putin v samom vıgodnom polojenii", *Ctobi Razigrat Kurduskuyu Kartu*, Rossiya Seqodnya, 04.04.2016.
- Fuller, Graham E., Henri J. Barkey (2015), *Türkiye'nin Kürt Meselesi*, çev. Hasan Kaya, İstanbul: Profil Yayıncılık.
- <http://www.gazprom.ru/about/production/projects/pipelines/blue-stream> (15.04.2016).
- Koçayan, Djamilya, "Kurdiskiy faktor v formüle 'Rossiya i Turçiya'", *Novostnoy Front*, 12.02.2016.
- Kurubaş, Erol, (2004), *Kürt Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Mosaki, Nadar, (2011), *Kurdistan i Kurdiskiy Vopros v politike Zapada i Rossii*, Institute Blijneqo Vostoka, Moskva.
- Özbay, Fatih, Oleg A. Kolobov, Aleksandr A. Kornilov, (2006), *Çağdaş Türk-Rus İlişkileri/ Sorunlar ve İşbirliği Alanları*, Tasam Yayınları.
- Özdağ, Ümit, (2012), *Küçük Ortadoğu ve Suriye*, Kripto Yayınları.
- Özer, Utku, (2012), *Türk Rus İlişkileri Üzerine Makaleler*, Doğu Kitabevi.
- Rezcikov, Andrey, "Rossiya mojet vliyat na Turçiyu çerez Kurdiskiy vopros", *Vzglyad Delovaya Gazeta*, 14.10.2015.
- Ribin, Aleksandr, Aleksandr Braterskiy, "Rossiya primet glavnogo kurda Turçii", *Gazeta.ru*, 21.12.2015.
- Salamanova, İra, (Redaktor razdela world press), "Rossiya nashla bolevuyu toçku Turçii", *Stratfor*, 24.12.2015.
- Smirnov, Aleksandr, Valeriya Siceva, "Moskva Vıdala Abdullu Odjalana", *Gazeta Seqodnya*, 14.11.1998.
- Svistunova İ. A., "K voprosu o probleme RPK", Institut Blijneqo Vostoka, 12.05.2009.
- Törel, Türkmen, (2002), *PKK Terör Örgütü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Doktora Tezi, Isparta.
- Ünal, Fatih, (2008), "Rusların Kürt Aşiretlerini Osmanlı Devleti'ne Karşı Kullanma Çabaları", *Karadeniz Araştırmaları*, Bahar Yayınları, C. 5, S. 17.
- Yılmaz, Salih, (2016), *Rusya Neden Suriye'de?*, Ankara: Yazar Yayınları.

Türkiye'nin PKK  
Sorunu ve

**Rusya'nın  
Rolü**





Türkiye'nin PKK sorunu, gelmiş olduğu aşama itibarıyla sadece ülkenin iç politikasında değil dış politikasında da büyük bir alanı işgal etmektedir. Başta Avrupa Birliği ile ilişkiler ve Ortadoğu'daki gelişmeler olmak üzere birçok alanda etkisi hissedilen PKK meselesi, son dönemlerde Rusya'nın çeşitli girişimleri sebebiyle bu ülkeyle olan ilişkilerin de önemli bir konusu olmuştur. Rusya'nın PKK meselesinde nasıl bir role sahip olduğu ve bununla bağlantılı olarak Rusya ile PKK arasındaki ilişkilerin tarihsel süreci, aynı zamanda Rusya'yı Kürt meselesiyle bu kadar ilgilenmeye teşvik eden nedenler, 24 Kasım 2015 uçak krizinden sonra Türkiye ile Rusya arasındaki ekonomik ağırlıklı ilişkilerin bozulması, iki ülke arasında gerginliğin ortaya çıkması ile Rus politikasında Kürt kartının yeniden masaya sürülmesi gibi konular, Türk-Rus ilişkilerinin dışa yansıyan önemli sorun alanlarıdır.